

Sedmdesát let třebíčského muzea

Jako velká řada našich muzeí tak i muzeum v Třebíči vzniklo z příprav na národopisnou výstavu v Praze, pro kterou byly sbírány exponáty především národopisného charakteru, ale i všeobecně historické doklady. Výstava se konala r. 1895 a dokumenty se shromažďovaly po celých Čechách a na Moravě.

Zásluhou Františka Doležela, profesora třebíčského gymnasia, soustředil se i v Třebíči určitý počet předmětů, z nichž byla uspořádána výstavka ještě než byly odeslány do Prahy. Po skončení národopisné výstavy v Praze staly se vrácené předměty základem příštích muzejních sbírek a byly tehdy uloženy do skladiště městského chudobince, který stával v místech staré části budovy dnešního ONV.

Roku 1898 se sešlo několik nadšenců z podnětu prof. Doležela a založili v srpnu Muzejní spolek. Jeho předsedou se stal prof. Josef Uličný, přírodopisec-malakozoolog, místopředsedou prof. František Doležel, jednatelem Ludvík Sovák, pokladníkem František Müller. Členy výboru byli Karel Raušal, prof. Pochop, řed. Jelínek a dr. Jakubský. Největší zásluhu o životnost spolku měl prof. Doležel. I po odchodu na odpočinek věnoval všechny síly muzeu, takže po jeho smrti (10. 3. 1927) mělo již pevný základ k další práci a rozvoji. Pozoruhodné je, že hned od počátku byl v programu muzea sběr a dokumentace z oborů věd přírodních, i když se plán hned neuskutečňoval pro nedostatek vhodných místností.

Jako všude, byly i v Třebíči začátky muzejní práce velmi těžké. Hlavní potíží byl nedostatek prostředků a vhodných prostor, ale i nedostatek ochotných dobrovolných pracovníků a v neposlední řadě i neujasněnost v obsahu sběrné činnosti, případně i v jiné muzejní práci. Ale nedivme se, že muzejní činnost byla tehdy ještě terra incognita. Vždyť i dnes ještě není moderní obsah muzejní práce všem muzejníkům zcela jasný, tím méně je často pochopen laickými spolupracovníky, z čehož dodnes plynou některé nesnáze a nepochopení. Nehynoucí zásluhou těchto prvních a i pozdějších muzejních pracovníků je však jejich neúnavná a horlivá sběratelská činnost, často sice, jak již uvedeno, bez přesných programů a živelná, ale o to obětavější, bohatší a pestřejší. Dodnes mohou muzejní pracovníci z bohatých zdrojů takto shromážděných vybírat dokumenty pro příležitostné výstavy, pro stálé expozice, pro vědecké zpracovávání apod

Za první světové války musely se třebíčské muzejní sbírky přestěhovat do provizorní místnosti v pivovare a až po válce se našlo výhodnější místo ve staré školní budově v Hasskově ulici. Tam se pak v r. 1928 ještě zlepšily prostorové možnosti, takže bylo možno nejlepší sbírkové části jakžtakž prezentovat návštěvníkům. Ze zasloužilých tehdejších pracovníků třeba jmenovat aspoň Františka Všetěčku, JUDr. Karla Přerovského a ředitele Met. Charváta, později insp. Zdeňka Weidnera. Řada dalších vydatně pomáhala společnému dílu.

Pro účely muzea byl odkázán za 2. světové války dům čp. 67 na Jejkově — vdovou po prof. Doleželovi — ale nebylo jej prakticky využito, až na to, že dům byl později prodán a muzejní spolek tak získal potřebné prostředky.

Po osvobození v r. 1945 byli členy muzejního výboru dr. Vincenc Sameš, Antonín Brabec, Jan Huňáček, Antonín Vaigner, Josef Dokulil, ing. Karel Hloušek, Antonín Ouroda, Vincenc Pech, Jan Fiala, Falkenauer, J. M. Weimann. Hlavní změnou v muzejní práci bylo přestěhování sbírek do větších prostor v býv. valdštejském zámku. Bohužel byla do zámku nastěhována i zemědělská škola, usadil se tam větší počet nájemníků a později byla vyměněna zemědělská škola za domov mládeže při pedagogické škole. Tím bylo jediné vhodné a také radou ONV schválené kulturní využití objektu na dlouhou dobu ztíženo a znemožněno.

Již dříve byly do sbírek muzea začleněny i zbytky sbírkových fondů býv. Průmyslového muzea v Třebíči. K jeho vzniku dala přímý podnět Krajská průmyslová a hospodářská výstava v Třebíči r. 1903. Průmyslové muzeum mělo shromažďovat doklady hlavně řemeslné výroby pro výchovné účely řemeslnického dorostu apod. Pracovníci tohoto muzea v čele s Františkem Dostálem však začali vyvíjet i pozoruhodnou činnost osvětovou a popularizační. Slibná práce nebyla již po první světové válce obnovena v plné šíři, začala stagnovat a v třicátých letech zanikla úplně.

Prospěšný zlom v odborné činnosti třebíčského muzea přinesl rok 1957, kdy bylo vedení ústavu svěřeno profesionálním pracovníkům v čele s ředitelem dr. Antonínem Bartuškem. Postupně byly obsazeny odborné kádry systemizovaným místem botanika, archeologa, historika, později byl přijat i fotograf, zřízeno bylo také administrativní pracoviště, nastou-

pily další pomocné síly. V roce 1960 byl vybudován Šmeralův památník v jeho rodném domě v Třebíči na Nových Dvorech s doplňující expozicí dělnického hnutí na Třebíčsku. Šmeralův památník se stal součástí muzea pod společným názvem Západomoravské muzeum. K další změně ve vedení došlo na podzim v roce 1961.

Organizační změny nastaly v r. 1965, kdy rada KNV v Brně schválila novou muzejní síť v kraji i náplň práce, charakter a specializaci jednotlivých muzeí. Západomoravské muzeum zůstalo jediným muzejním a vlastivěd. ústavem na okrese, ostatní místní muzea byla buď zrušena (Hrotovice, Náměšť n. Oslavou) nebo se stala součástí okresního muzea (Mor. Budějovice, Jemnice).

Západomoravské muzeum pracuje v současné době na dvou hlavních výzkumných úkolech. V oboru botaniky na průzkumu a dokumentaci v údolí řeky Jihlavy v úseku od Vladislavi po Dalešice, který je určen k zatopení budoucí přehradou, a v oboru archeologie na výzkum hradiska u Kramolína. Kromě toho se připravuje komplexní vlastivědný výzkum všech obcí na okrese.

V osvětové činnosti se uskutečnila v roce 1965 expozice trebičského betlémářství a v r. 1966 stálá výstava z uměleckých sbírek muzea. Kromě toho probíhají pravidelně krátkodobé výstavy, průměrně 6—8 výstav ročně.

Při muzeu pracují dva zájmové kluby, Historický klub a Přírodovědecký klub, z nichž druhý je velmi čilý. Při klubech vznikají postupně sekce pro zájemce o hlubší poznání v některých oborech, např. numismatika, archeologie, mykologie, užitá botanika (alpinkaření) aj. Kluby pořádají ve spolupráci s muzeem přednášky a exkurze.

K propagaci muzea slouží kromě běžných jiných forem i vlastní publikační činnost pro odborné kruhy i pro širší veřejnost. Od roku 1961 vydalo muzeum samo nebo za spolupráci jiných institucí 23 odborných publikací. Z nich stojí za zmínku publikace o *trebičském betlémářství*, *Umělecké památky Třebíče a okolí*, *Stávky papírenských dělníků v Přibyslavicích u Třebíče v letech 1929—1930* a dosud vyšlých šest čísel *Vlastivědného zpravodaje* s drobnějšími příspěvky z oborů věd přírodních i společenských.

Postupné budování expozic a dlouhodobých výstav souvisí s postupem stavebních a řemeslných úprav části zámku připadající muzeu. Úpravy byly zahájeny již v r. 1957 a je naděje, že budou v r. 1970 celkem skončeny (kromě úprav nádvoří, zámeckého parku aj., což však přímo nesouvisí se zájmy a úkoly muzea a závisí na finančních možnostech). Kromě historické expozice v přízemí zámku, kde úpravy spějí do závěrečného stadia, plá-

nujeme ještě uskutečnit dlouhodobou výstavu umělecky vyřezávaných dýmek (z vlastních muzejních fondů). Tuto výstavu bychom časem vystřídali jinými přitažlivými a zajímavými výstavami. Po roce 1970 hodláme realizovat specializovanou expozici o mohelnské hadcové stepi.

S dalším rozvojem zájmové činnosti v klubech počítáme po skončení úprav v prostorech vnitřního zámeckého nádvoří, nejpozději v roce 1969.

Velkým úkolem, o jehož řešení usilujeme již několik let, je vyhovující rozšíření a vybavení depozitárních prostorů pro studijní sbírky. S tím souvisí zvyšující se úsilí o dokončení odborných evidenčních prací a likvidování zůstatků a nedostatků z minulých období. Zde je třeba ocenit systematické úsilí v oddělení botanickém. Bude třeba urychleně vytvořit předpoklady, i personální, pro podobný postup v oddělení historickém.

Již zmíněnou publikační činnost, celkem úspěšně započatou, chceme dále rozvíjet a počítáme i s prohloubením již započaté spolupráce s Muzeem Vysočiny v Jihlavě.

Věřím, že po skončení adaptačních starostí a po úpravě nejpotřebnějších prostor bude se moci trebičské muzeum věnovat klidněji a soustavněji vlastním úkolům, tj. plánovitě dokumentaci ve vědeckých oborech, které mu byly určeny, resp. které vyplynuly z vývoje sbírkových fondů, a také vědeckému zpracovávání i osvětovému využívání sbírkových fondů. Jistě potom i širší a agilnější okruh zájemců o rozličné obory může přinést široký ohlas mezi občany a tím i oporu a úspěch v propagační muzejní práci, která se postupně oceňuje i vzrůstající přitažlivostí a návštěvností muzejních akcí.

P r a m e n y :

- 1) Registratura býv. Muzejního spolku v Třebíči.
- 2) Registratura Západomoravského muzea od roku 1957.
- 3) *Výroční zprávy muzea* ve Vlastivědném zpravodaji č. 2, 3, 5.
- 4) Dr. Vincenc Sameš: *Městské muzeum v Třebíči*, První ročenka muzea a archivu v Třebíči, str. 5—15, Třebíč 1948.

Josef Šabacký

Z jubilejního roku Březinova

Ještě v roce 1967 byly u nás rozpaky, jak oslavit blížící se sté výročí narození velkého básníka Otokara Březiny, kterého i Němci za bývalého Rakousko-Uherska považovali za nej-

většího básnického reprezentanta celé tehdejší rakouské říše. Uvažování, zda bude možno vykonat nenápadnou oslavu v měřítku krajském nebo spíše jen okresním, ukončilo politické jaro 1968, kdy padly malicherné zábrany také v tomto směru. Zase bylo možno po létech odpovědně napsat, že právě světově uznávaným básnickým dílem O. Březiny není malý ani národ, z něhož tvůrce tohoto významu vyšel, a všichni naráz bez rozpaků věděli, že tyto jubilejní oslavy musí být celonárodní. Letošní Březinův rok byl by zcela nepochybně také zařazen mezi světová výročí UNESCO — tak se to i obecně čekalo — avšak žádost o toto zařazení je třeba podat několik roků předem. To se žel nestalo, proto opomenutím organizátorů Březinova jubilejního roku se tato akce na škodu české kulturní věci v měřítku mezinárodním neuskutečnila.

Uvnitř ČSSR probíhaly oslavy na počest básnickova výročí po celý rok podle předchozího plánování, vyvrcholily v září, měsíci jeho narození, na některých místech však doznivaly až do konce roku. Na doporučení Svazu čs. spisovatelů zřídilo ministerstvo kultury a informací pro všechny oslavy koordinační komisi při Památníku národního písemnictví za předsednictví ředitelky PhDr. Jar. Václavkové. Úkolem jmenované komise byla koordinace celostátní akce s místními oslavami, podnikanými Svazem čs. spisovatelů, ministerstvem, Památníkem národního písemnictví, Jihomoravským a Jihočeským KNV i místními výbory pro pořádání oslav v Jaroměřicích nad Rokytinou, Počátkách, Telči, N. Říši a jinde.

V Jaroměřicích n. Rok., kde byl kult velkého básníka ze všech míst naší vlasti vždy daleko nejintenzivnější, začal „Březinův rok“ hned od ledna 1968. V obcích kolem Jaroměřic seznamovali plánovaným cyklem přednášek o životní cestě a díle básnickově propagátoři jeho díla, ředitel jaroměřické ZDŠ v. v. Jaroslav Krčál a místní kulturní pracovník Ferdinand Höfer, oba členové celostátního výboru pro oslavy O. Březiny. Oficiálně byly slavnosti jubilejního Březinova roku zahájeny 17. února v přednáškové síni jaroměřického zámku přednáškou univ. prof. dr. J. B. Čapka z Prahy na téma *O. Březina, básník vesmíru a člověka*. Ještě před přednáškou, s velikou pozorností vyslechnutou přeplněným sálem, byla otevřena velmi vkusná výstava Březinova básnického díla i jeho výtvarného doprovodu — většinou ze soukromých sbírek F. Höfra — doplněná fotografickou dokumentací ze životní cesty básnickovy od zasloužilého učitele Vincence Vrány z Náměště nad Oslavou. V úvodě přednášky pražského hosta vyslechlo stojící obecenstvo pietní vzpomínku na tehdy právě zesnulého Březinova přítele, jaroměřického sochaře Jos. Kapinuse, jehož

pohřeb 15. února byl manifestací úcty a lásky města Jaroměřic a celého okolí.

V slunečné jarní neděli 24. března se v jaroměřické sokolovně uskutečnila krásná vzpomínková slavnost, uspořádaná k výročí básnickova úmrtí (+25. 3. 1929), za účasti několika set lidí z Jaroměřic a širokého okolí, včetně delegací z Telče a Nové Říše. Po obšírné přednášce Jar. Krčála o básníkovi a jeho vztahu k Jaroměřicím, doplněné mužskými sbory Pěveckého sdružení Českomoravské vrchoviny (dirig. dr. Jos. Mátl) od B. Smetany a promítnutím jen zřídka uváděného filmu o pohřbu O. Březiny v Jaroměřicích, odebral se velký průvod na místní hřbitov, kde při položení věnců od Památníku národního písemnictví v Praze a MěstNV v Jaroměřicích pronesli pietní vzpomínky zástupce města Jaroměřic, za čtenáře a ctitele básnickova díla jeho znalec a propagátor Ferd. Höfer. Další den oslav připadl na neděli 14. dubna, kdy byla ve výstavní síni jaroměřického zámku otevřena zahájením zástupce MěstNV v Jaroměřicích Vlad. Valou a Jar. Krčálem — básnickovy verše recitoval Ferd. Höfer — výstava grafického cyklu znojemského výtvarníka A. F. Stehlíka *Krajem O. Březiny* za přítomnosti grafikovy. Zmíněný cyklus byl v obměňovaném výběru vystaven při Březinových oslavách také v přednáškové síni spojařských pracovníků v Třebíči a okresního mírového aktivu OV NF s Okresní knihovnou ve Znojme v měsíci dubnu a květnu — obojí zahajovala dr. Jar. Václavková — dále v Rosicích u Brna, Adamově a Uh. Hradišti. Jeho vystavení se postupně plánuje ještě také v Počátkách, Telči, Nové Říši, případně i jinde.

Osmého června uvedli pracovníci Osvětového domu B. Václavka v Třebíči v sále jaroměřického zámku „Večer hudby a poezie“. V působivém prostředí se tu v doprovodu hudby našich i cizích klasiků rozeznělo devět básní mistra českého jazyka — recitovali J. Kubátová a J. Zvěřina z Třebíče. 9. června následovalo odhalení pamětní desky a bysty O. Březiny od jaroměřického sochaře Jar. Kruly (jaroměřický lidový umělec F. Dobeš vysekal do desky písmo a navrhl její instalaci) na budově školy, kde básník působil v období let 1901 — 1925. Vedle zástupců města a školy proslovil zasvěcenou přednášku znalec Březinova díla prof. Rudolf Černý z Moravských Budějovic, vděčnou vzpomínku přednesla bývalá žákyně O. Březiny Marie Hájková. Po slavnosti promluvila v sále jaroměřického zámku s doprovodem světelných obrazů velmi poutavě dcera důvěrného básnickova přítele, chýnovského sochaře F. Bílka, Berta Mildová-Bílková o díle sochaře F. Bílka ve vztahu k O. Březinovi a o přátelství obou umělců, spjatých od r. 1900 až do Březinovy

smrti hlubokým vnitřním poutem, načež byla v zámecké sále terence otevřena výstava Bílkových prací — průřez z jeho životního díla 1900—1944. Výstava vynikajícího českého výtvarníka vzbudila u četných návštěvníků nevšední zájem — o Bílkově jedinečném a jistě i nenapodobitelném díle napsal O. Březina s hlubokým porozuměním, že „jsou v něm zachyceny duchovní dějiny země, mysterium vykoupení, poslání ženy a dítěte, svět zvířat a dílo celé přírody pozemské i vnitřní světy bolesti a krásy“.

10. a 11. srpna se uskutečnil sjezd jaroměřických rodáků, žijících mimo Jaroměřice, i všech přátel města a ctitelů básnickovy poezie. Společné setkání bylo určeno na 16 hodin do sloupové síně jaroměřického zámku, potom následovalo zahájení výstavy výtvarného díla jaroměřické rodačky akad. malířky dr. L. Hynkové, prohlídka zámku, večer účast na divadelním představení souboru jaroměřické osvětové besedy v přírodním divadle státního zámku. Druhého dne se sešli účastníci sjezdu v zámecké přednáškové síni. Tam se rozdělili podle oboru svých zájmů do kroužků a rozešli se do různých místností zámku k individuálním besedám. V obou dnech sjezdu měli všichni rodáci a příznivci Jaroměřic i ctitelé básnickovy poezie možnost navštívit za vedení školených průvodců četné místní památky a zajímavosti, zmíněnou výstavu akad. malířky dr. L. Hynkové, Muzeum O. Březiny, Bílkův pomník Tvůrce a jeho sestra Bolest, ateliér zesnulého Březinova přítele sochaře Josefa Kapinuse, Krulův Památník padlým, reliéf hud. skladatele Jar. Papouška od téhož akad. sochaře Jar. Kruly, rozsáhlý jaroměřický park se sochami antické mytologie, oblíbená místa O. Březiny atd.

15. září, v měsíci básníkovy narození, se jako vyvrcholení celého Březinova jubilejního roku uskutečnilo v „sále předků“ jaroměřického zámku slavnostní shromáždění účastníků z Jaroměřic a okolí, i delegací z řady měst ČSSR, za přítomnosti všech členů slavnostních výborů. Slavnostní přednášku pronesl autor velké březinovské monografie z r. 1948 a řady literárních studií o O. Březinovi dr. Oldřich Králík, DrSc., profesor Palackého university v Olomouci. Pozdravné projevy připojili národní umělec V. Závada a ředitel nakladatelství ČSAV v Praze Josef Zika. Všechno obecnstvo přeplněného zámeckého sálu pak přímo elektrizoval skvělý, při znalosti díla i ducha Březinova časově zaměřený, také formálně dokonalejší projev náměstka ministra kultury dr. J. Kopeckého, DrSc. Na výši byla též hudební účast Komorního kvarteta v Třebíči i recitace ukázek z díla O. Březiny, které přednesli zasloužilá umělkyně V. Fialová a Zd. Kampf, členové Státního divadla v Brně.

Jaroměřice zřejmě vedly rozsahem a náplní svých jubilejních oslav. Ale i řada jiných míst se s porozuměním zapojila do slavnosti Březinova jubilejního roku. V Počátkách po úvodních menších akcích (hlavně propagačních) byla 19. dubna uspořádána informativní schůzka zástupců Jihomoravského a Jihočeského kraje, ONV Jihlava a Pelhřimov, Památníku národního písemnictví v Praze, Oblastního muzea v Českých Budějovicích, Domu kultury a vzdělávání v Pelhřimově, Okresní lidové knihovny v Jihlavě a dalších zástupců kulturních institucí v Jihlavě, Třebíči, Jaroměřicích a Počátkách, na níž byly dohodnuty další kulturní akce k uctění 100. výročí narození velkého básníka. Na 8. května byla stanovena přednáška J. B. Čapka, na 24. května počáteckého rodáka a českokrumlovského archiváře prof. Františka Navrátila na téma *O. Březina a Počátky*. 15. června zde vystoupila hudebně recitační skupina Osvětového domu B. Václavka v Třebíči s programem, který jako „Večer hudby a poezie“ byl týden předtím dáván v Jaroměřicích. Na 18. srpen byla projektována vernisáž grafického cyklu znojemského výtvarníka A. F. Stehlíka — výběr ze známého obsáhlého cyklu *Krajem O. Březiny*. Vyvrcholením Březinova jubilejního roku v jeho rodišti bylo 14. září „Setkání občanů se spisovateli“, k jehož programu s vybraným uměleckým pásmem přednesl slavnostní projev národní umělec Vilém Závada *Vyznání básníka Mistru O. Březinovi*. Pozdravné projevy připojili autor pro letošní rok plánované monografie o O. Březinovi Jos. Zika z Prahy, za Svaz spisovatelů, odbočku v Brně, spisovatel Vlad. Pazourek. Recitacemi ukázek z básníkovy díla uchvátil početné obecnstvo Mir. Doležal, člen činohry ND v Praze.

Také v Telči, kde mladistvý O. Březina prožil na tamní proslulé reálce šťastná léta studií 1883—1887, se ustavila zvláštní komise pro důstojné oslavy. Byly pořízeny dvě vkusné pamětní desky podle návrhu brněnského výtvarníka prof. Zdeňka Slezáka — vypracovaly je kamenické dílny v Doupi u Telče — a 16. června byly slavnostně odhaleny. Napřed byla do péče města odevzdána pamětní deska na telčském domě čp. 39/I, kde básník v době svých studií bydlel — slavnostním řečníkem tu byl prof. Navrátil, který promluvil velmi zasvěceným způsobem o vztahu básníka k městu jeho studií. Potom se účastníci odebrali k budově bývalé reálky, dnes ZDŠ, kde byla odhalena druhá pamětní deska, před níž — zároveň s úvodním slovem k uvnitř připravené výstavce, zaměřené k životu a dílu básníkovu, zvláště k jeho telčskému pobytu — promluvil ředitel místní SVVŠ Jan Urbanec. Vkusná dokumentární

výstavka s doklady literární činnosti Březinova mládí, edicemi jeho pozdějších děl, výtvarným doprovodem k básnickému dílu (Bílek, Florian, Konůpek, Váchal), faksimilemi i originály závažné korespondence byla přístupna v přizemí „Březinovy školy“ do poloviny července. Při odhalení obou pamětních desek byly recitovány ukázky z básnickova díla, místní pěvecké sdružení „Smetana“ zazpívalo několik vhodných sborů od B. Smetany, J. Křičky a E. Suchoně. Na schodišti k radosti účastníků opět zazářila básnickova bysta, vrácená sem spravedlivou rehabilitací se svolením odboru pro školství a kulturu ONV v Jihlavě. Uprostřed září se jako vyvrcholení i závěr oslav Březinova roku v Telči uskutečnil iniciativou místního Klubu přátel poezie kulturní večer proslulé pražské Violy s recitálem Březinových básní.

Také Nová Říše, kde O. Březina po prvním roce učitelského působení v Jinošově u Náměště nad Oslavou nastoupil na školu právě před 80 léty a kde uzrál ve světově uznávaného mistra poezie, se plně zapojila do oslav jeho jubilejního roku. Na neděli 18. srpna se připravilo odhalení pamětní desky na škole, na níž působil v letech 1888—1901. Pamětní desku se symbolickým reliéfem vytvořil brněnský akad. sochař Ludvík Kolek. Po slavnostním odhalení, k němuž promluvil jihlavský kulturní pracovník Vojtěch Cvek a zazpíval místní pěvecký sbor, byla ve třídě místní školy otevřena výstava o životě a díle O. Březiny. Ke dni 31. srpna osvětovou besedou plánovaný „Vzpomínkový večer O. Březiny“ byl pro srpnové události odsunut a uskutečnil se až 16. listopadu. Po přednášce znalce Březinova díla prof. Miloše Dvořáka z Třebíče byla uspořádána beseda s pamětníky a přáteli velkého básníka. Svě vzpomínky tu přednesl velmi poutavě lesní v. v. Jaroslav Otec, u jehož rodičů v myslivně za Červeným Hrádkem pobýval básník pravidelně o prázdninách v období let 1898—1918, a u jmenovaného správce v myslivně u sv. Magdaleny za Novou Říší v dalších letech 1922—1928, dále dcery básnickova spolužáka, říd. učitele Karla Vaško, učitelky M. Mácová a Frant. Bauerová a někdejší žák O. Březiny výměnkář J. Nevřkla z Vystrčenovic u Nové Říše. Osvětová beseda v Nové Říši plánuje ještě v budoucnu přednášku univ. prof. dr. J. B. Čapka z Prahy, která v samostatných verzích zaujala posluchačstvo již v Jaroměřicích a v Počátkách.

Ani Jihlava, která již v r. 1945 pojmenovala podle O. Březiny největší sady, nezapomněla na jeho jubileum. Klub autorů Vysočiny zahájil na konci února činnost literární besedou a recitacemi o slavném básnickém trojhvězdi Bezruč—Březina—Nezval, na

níž promluvil prof. Ant. Mrvka, recitovaly zákyne SVVŠ v Jihlavě.

Památník národního písemnictví v Praze nechtěl opomenout Březinův jubilejní rok: 20. června po oficiálním zahájení oslavy dr. Jar. Václavkovou v přednáškové síni S. K. Neumanna, slavnostním prosluvu prof. Oldřicha Králíka a poutavém vyprávění dcery sochaře Fr. Bílka paní Bertý Mildové-Bílkové o přátelství a trvalé tvůrčí spolupráci jaroměřického básníka a chýnovského sochaře (z básní Březinových recitoval J. Ostermann, Smetanovo kvarteto předneslo Janáčkův II. smyčkový kvartet *Listy důvěrné*) byla ve strahovském zimním refektáři pod výmluvným názvem *Hudba pramenů* otevřena velmi vkusně instalovaná výstava k životu a dílu velkého básníka. Od června až do konce září přitahovala všechny ctitele Březinovy poezie četnými exponáty, které s velikou znalostí i vkusem přiblížily návštěvníku nejhlubší českou poezii, napojenou tajemstvím kosmu i člověka, oživeny výtvarným doprovodem předních českých umělců, i dokumentací k životní cestě velkého Poutníka, od rodných Počátek, přes studijní léta v Telči, učitelské působení s léty chudoby a odříkání v Jinošově a Nové Říši až ke světovému uznání a závěru příkladného života v Jaroměřicích.

Ve stručném přehledu oslavných akcí Březinova jubilejního roku nejsou ovšem uvedena i všechna další místa, která také svým způsobem vzpomněla významného literárního výročí, např. České Budějovice — zde i s částí ukončené pražské výstavy *Hudba pramenů* — Jindř. Hradec, Uherské Hradiště, Prostějov, lesní odborné učiliště v Jemnici, Adamov a Rosice u Brna a jistě i jinde na území naší republiky.

Všechny oslavné akce, které již loni v předvečer Březinova jubilejního roku začaly úspěšnými literárně recitačními pořady pražské Violy a brněnského Kruhu mladých a letos vyvrcholily mnoha oficiálními i pietně organizovanými vzpomínkovými slavnostmi, jistě nemálo přispěly spolu s rozhlasovými pásmy (např. Z klenotnice poezie světové s recitálem Březinových veršů) k oživení ne vždy přístupného básnického díla O. Březiny. Zvláště vydatně se podílely Čs. rozhlas i televize svou účastí na hlavních dnech oslav v Počátkách, Jaroměřicích a Nové Říši.

K popularizaci díla O. Březiny však nepochybně přispěly — a ještě přispějí — také edice, kterých v jubilejním roce básnickově nebylo nijak málo. Jako předzvěst blížícího se jubilejního roku byl vydán v r. 1966 v edici *Mladé fronty Květy poezie sv. 71* výbor básní O. Březiny s názvem *Modlitba za nepřátele*, který uspořádal a doslov napsal Mir. Červenka. Těsně před vánocemi 1967/68 se obje-

vila v edici Klubu přátel poezie v Praze kniha vyznání národního umělce Fr. Hrubína *Lásky*, kde kapitola Je bez nástupce král je vroucím vyznáním básníkovy obdivu k O. Březinovi. V edici Skvosty poezie nakladatelství Odeon vyšly některé starší časopisecké eseje F. X. Šaldy s názvem *Perspektivy dalek*, mezi nimi též studie o Březinovi v Kmeni 2/1918/19 *Národní podobenství tvorby Březinovy*.

Vánoční knižní trh 1967/68 byl dále obohacen novým vydáním Březinovy poslední básnické sbírky *Ruce* v edici brněnského nakladatelství Blok. Totéž nakladatelství pak vydalo jako vzácnou novoročenku pro své přátele *Eseje z pozůstalosti O. Březiny* v 800 výtiscích s ilustracemi a grafickou výzdobou Jiřího Hadlače, které do tisku připravil a zasvěcený doslov napsal znamenitý znalec Březinova díla, dlouholetý pečlivý strážce Mistrova odkazu, brněnský profesor dr. Otakar Fiala. Po čtyřech esejích z druhé básníkem připravované esejistické knihy, vydaných původně F. X. Šaldou v jeho časopisech 1905 až 1908 a pojatých v r. 1933 Mil. Hýskem do jeho akademického vydání díla O. Březiny, našlo se v pozůstalosti básníkově ještě dalších šest esejí, které po dlouholetém nesnadném studiu z rukopisných, přepečlivým básníkem mnohokrát měněných variant rekonstruoval zmíněný O. Fiala. Jako ukázka z nové řady Březinových esejistických rapsodií vyšla v Hostu do domu 1966/1 *Stavba ve výši*. Nyní byla znovu přetištěna i s dalšími pěti do novoročního souboru pro přátele brněnského vydavatelství Blok. Jmenovaný badatel O. Fiala se problémem „mlčení básníkovy“ publicisticky mnohokrát zabýval, naposledy v obsáhlé, též jako separát vydané studii ČMM 1965 *Mlčení O. Březiny, Chronologie rukopisu Skrytých dějin*. V nové variantě ji jako Doslov vydavatelův uveřejňuje na závěr novoročního vydání *Eseje z pozůstalosti O. Březiny*, které v červnu vyšly jako nové vydání v nákladu 2500 výtisků, přístupné pro celou čtenářskou obec.

Také drobných tisků vznikla u příležitosti oslavných akcí jubilejního roku básníkovy celá série, nejčastěji v místech těchto oslav. MěstNV v Počátkách vydal jako novoročenku s PF 1968 a s propagačním zaměřením dopis básníkův z 2. října 1928, jímž šedesátiletý jubilant děkuje městské radě v Počátkách za gratulační projev ke svým šedesátinám. Kromě toho ještě vydal vkusný skládkový tisk *Město Počátky*. Informačně propagační text tu doprovází 14 zdařilých fotografických snímků, jímž dominuje portrét O. Březiny s jeho rodným domem. Dále byla vydána informativní publikace *O. Březina 1868 až 1968* s textem F. Navrátila a dřevorezem akad. malíře J. Mádlo, vydaným později péčí

MěstNV v Počátkách též jako velký portrétní obraz, a také pohlednice, na nichž kromě celkového pohledu na město je portrét básníkův, rodný dům a „škola Březinova“. Posléze ještě vydal počátecký MěstNV publikaci dr. Věr. Parkana „Otokar Březina“ s reprodukcemi Michaela Floriana ze Staré Říše.

Jaroměřice vydaly v edici tamní osvětové besedy z pera Jar. Krčála publikaci *O. Březina a Jaroměřice nad Rokytnou*, s doprovodem tří kreseb jaroměřického výtvarníka Jos. Kapinuse, dvou snímků Jaroměřic a básně Františka Šímy *Podzim u lesovny Majdalenky*, dále dvoulistový katalog k dubnové výstavě grafického cyklu znojemského výtvarníka A. F. Stehlíka *Krajem O. Březiny* s úvodem Jar. Krčála a studií M. Dvořáka z Třebíče, dále dvoulistový katalog k červnové výstavě výtvarného díla F. Bílka. Z pera učitelů jaroměřické ZDŠ Marie a Josefa Hružových byl vydán sborníček, věnovaný vycházejícím žákům, nazvaný *Z rodného hnízda*. Ilustroval jej Mich. Florian a je doprovázen verši z díla O. Březiny a V. Nezvala. Obsahuje historii školy, dále statě *Okénko do slavných dob Jaroměřic, Okolní krajina, Jaroměřice v datech a Jaroměřice v dílech umělců*. Sborníček, vydaný v dubnu 1968 sdružením rodičů a přátel školy, je zřejmě poznamenán jubilejním rokem O. Březiny. Jako samostatnou pohlednici s barevným tónováním vydali Jaroměřičtí také kresbu jaroměřického zámku a portrétu O. Březiny — poslední to práci Josefa Kapinuse.

V Třebíči vyšly dvě příležitostné publikace. Závodní knihovna ROH okresní správy spojů v Třebíči vydala k literárnímu večeru 20. března 1968 *Krajem O. Březiny* s úvodním slovem dr. Jar. Václavkové, a vernisáží grafického cyklu A. F. Stehlíka sborníček téhož názvu. Obsahuje přetisk básní *Apostrofa podzimní, Siesta a Nalada*, dále básní národního umělce Viléma Závady *Pohřeb básníka — in memoriam O. Březiny* a Vit. Nezvala *Smuteční hrana za O. Březinu*, studii M. Dvořáka *Krajem O. Březiny* k cyklu kreseb A. F. Stehlíka, stať dr. Lumíra Kuchaře z Brna *Portrét rytý milující rukou*, Vojtěcha Cveka z Jihlavy *K výstavě v Třebíči* a dopis dr. O. Fialy z Brna. Sborník doprovází řada kreseb výtvarníka A. F. Stehlíka z míst básníkovy pobytu. Okresní archiv v Třebíči vydal sborníček *O. Březina 1868—1968*, který sestavil a graficky upravil Imrich Franek, text připravil Ferdinand Höfer. Text obsahuje kromě programu oslav v Jaroměřicích pro celý rok 1968 výňatek ze *Šlépějí* Jakuba Demla, pět básní O. Březiny, několik citátů z jeho básní a výňatků z esejí. Jako výtvarný doprovod jsou tu reprodukce básníkovy rodného domu v Počátkách, jeho podobizna od F. Bílka z r.

1905 a Bílkovo sousoší Básník a jeho sestra Bolest.

Sdružený závodní klub pracujících a Městská knihovna v Rosicích u Brna vydaly u příležitosti výstavy grafického cyklu A. F. Stehlíka *Krajem O. Březiny* stejnojmenný sborníček se studii M. Dvořáka *O. Březina inspirovající*, L. Kuchaře *O. Březina — Fr. Bauer*, Jana Skutíla *O. Březina a starší české písemnictví* a Jos. Pazourka, předsedy SZKP Rosice, *Pozdrav výstavě*.

Okresní mírový aktiv OV NF a Okresní knihovna ve Znojmě vydaly kromě pozvánek na vzpomínkový večer O. Březiny 30. května (úvodní slovo dr. Jar. Václavková, recitace E. Pivničkové — Vl. Labského, hudební část Jihomoravského kvarteta osvětového domu) s portrétem O. Březiny od A. F. Stehlíka, především též oslavnou báseň O. Březiny *Moje matka* v 600 výtiscích s použitím Stehlíkovy kresby staré školy v Hlubokých Mašůvkách u Znojma, v níž až do své smrti v r. 1954 žil Březinův důvěrný přítel, někdejší spolužák z telčské reálky, hudební skladatel František Bauer. Znojenská edice nepřináší však jen přetisk nejznámější básně O. Březiny — vedle českého znění obsahuje také překlady do latiny (*Mea mater*, otištěno z rukopisu J. Šprincla), do italštiny (*Mia madre*, z knihy L. Salviniho, *Il corallo di S. Venceslae*, Brescia 1942), do němčiny (*Meine Mutter*, překlad otištěn z rukopisu O. F. Bablera) a do angličtiny (*My Mother*, přetištěno z knihy P. Selvera *An Anthology of Modern Bohemian Poetry*, London 1912). Cenný tisk, opatřený úvodní poznámkou M. Dvořáka, je ozdobou Březinova jubilejního roku a darem nejen pro linguisty ke srovnávání čtyř pozoruhodných překladů, nýbrž pro všechny ostatní ctitele velkého básníka.

U příležitosti jubilejních oslav v Telči dne 16. června 1968 se zasazením dvou pamětních desek vydal výbor pro jubilejní oslavy O. Březiny v Telči čtyři linoleoryty staroříšského Mich. Floriana (tři pohledy na město básníkových studií a jeho maturitní portrét z roku 1887). Úvodní text k umělcovu souboru s názvem *Telč O. Březiny* napsal telčský kulturní pracovník Václav Poppe.

Ve sborníku s revolučním mottem verše A. Sovy *Je žádoucná píseň, jež bude rudě vlát*, vydaném společným edičním úsilím několika kulturních institucí Vysočiny (Okresní knihovna Havlíčkův Brod, Dům kultury a vzdělávání Jihlava a Pelhřimov, Osvětový dům B. Václavka Třebíč a Okresní osvětový dům Žďár nad Sázavou) na počest 20. výročí Února, je do výběru básníků Vysočiny zařazen ukázkami také O. Březina. Daleko větší výbor básní O. Březiny doprovází pěkný sborník *Žďársko*, vydaný v r. 1967 pro poznání i oslavu Vy-

sočiny MěstNV ve Žďáru nad Sázavou. Březinovy verše jsou — vedle ukázek jiných básníků Vysočiny — také ozdobou sborníku, připraveného k 50. výročí republiky redakcí a s doprovodem uměleckých snímků jihlavského MUDr. Františka Kubici.

Také k výstavě strahovského Památníku národního písemnictví, zahájené 20. června 1968, byl vydán hodnotný katalog se studií prof. Oldřicha Králíka *Kouzelník metamorfóz*, s produkcí monumentálně pojatého vizionářského obrazu sochaře a grafika F. Bílka na obálce, s jeho podobiznou O. Březiny z básníkovy období novoříšského a s cyklem jeho dřevorytů k Březinově eseji *Nejvyšší spravedlnost*.

V Nové Říši připravovaný sborník s řadou statí a výzdobou Otty Stritzka ze Staré Říše zatím nevyšel. Místo něho byl vydán ve 200 výtiscích soubor linoleorytů Mich. Floriana „O. Březina — Nová Říše, 1868—1888—1968“, s obrázkem staré novoříšské školy na obálce a kapličkou za Novou Říší ve frontispisu. Vlastní linoleoryty přinášejí celkový pohled na Novou Říši, zátiší „u Brázdových“ (místo setkání O. Březiny se sochařem F. Bílkem v r. 1900), klášterní knihovnu, myslivnu u sv. Magdaleny, kde básník v létě pobýval v posledních letech života, a jeho portrét z období novoříšského.

Z drobných časopiseckých článků uveďme alespoň krásnou vzpomínku znalce a ctitele básníkovy díla dr. Františka Marka „Básník člověka kosmického věku“ v kulturním měsíčníku Program (Ústí nad Labem, srpen, 1968), brněnského spisovatele Vlad. Pazourka „O. Březina — cesta básníkovy“, s ilustračním doprovodem F. Bílka a snímkem V. Reichmanna (Květy č. 35, Praha 1968), doc. Jiřího Loukoty „Vzpomínka na básníka-učitele O. Březinu“ (Komenský č. 1, Praha 1968), O. Králíka „O. Březina po sto letech“ s úvodní básní Jar. Mazáče „Úmrtní lůžko O. Březiny“ (Červený květ č. 9, Ostrava 1968), Čtenář, měsíčník pro práci s knihou, Praha 1968, roč. XX, č. 12, „Telč pro Březinu i proti“ (Index, roč. I, č. 3, Brno 1968) a jistě i j. více.

Ctitelé básníkovy se dále těší na *Jaroměřické akordy*, které vyjdou ještě letos v brněnském nakladatelství Blok. Klub přátel poezie vydal k jubilejnímu roku *Nebezpečí sklizně* s výběrem básníkovy díla a v edičním plánu nakladatelství Melantrich Praha v řadě Odkazy pokrokových osobností naší minulosti vyjde monografie J. Ziky *O. Březina*. Možno tu též podotknout, že řadu básní má připravenou v rukopise dačický spisovatel František Šíma, že 71letý člen z Březinova života známé lesnické rodiny Otcovy, v jejímž krásném, porozumivajícím prostředí v lesích za Novou Říší trávil básník šťastné chvíle pobytu i tvůrčí prá-

ce v dlouhém období let 1898—1928, lesní v. v. Jaroslav Otec, píše své vzpomínky na básníka (pracovníci Domu osvěty v Pelhřimově natočili se jmenovaným v letošním jaru zdařilý vzpomínkový rozhovor na magnetofonový pásek) a že brněnský dr. O. Fiala má v rukopise velmi cennou 110stránkovou studii *Březinova báseň „Zpívala“ a přátelská sonáta novoříšská*, jejíž vydání by podstatně rozšířilo poznání Březinova života a díla zvláště z hlavního tvůrčího období novoříšského. (Je naděje, že vyjde v r. 1969 v nakladatelství ČSAV v Praze).

Není zatím jisto, bude-li sběratelský zájem filatelistů obohacen původně ohlášeným vydáním poštovní známky s básníkovým portrétem, zato byly vydány kovové vzpomínkové plakety, které zhotovila Státní mincovna v Kremnici. Některé již byly příležitostně uděleny významným osobnostem. Vlastní slavnostní odevzdání pracovníkům, nejvíce zasloužilým o propagaci díla Březinova a slavností v Březinově jubilejním roce, se uskutečnila na pietním shromáždění v Jaroměřicích ke 40. výročí básníkovy smrti 30. března 1969.

O našem denním i krajiniském tisku možno říci, že dobře informoval o připravovaných nebo již probíhajících oslavách. Z regionálního tisku referovala tu nejvíce jihlavská Jiskra a pelhřimovský *Nástup*, dále třebešická Jiskra, z deníků Jihočeská pravda, soustavně o celém průběhu Březinova jubilejního roku informoval čtenáře deník Lidová demokracie svým moravským vydáním. Všechna jmenovaná publicistická činnost přispěla podstatně k plnému zduaru letošních oslav Březinova jubilejního roku.

Vojtěch Cvek

František Novák, zapomenutý spisovatel

Pěčí vlastivědného kroužku Osvětové besedy v Boleradicích, okres Břeclav, byla 29. října 1967 na budově tamní školy odhalena pamětní deska k výročí 100. narozenin řídicího učitele a všestranně kulturního pracovníka Františka Nováka, který zde působil v posledním období života, v Boleradicích 25. října 1915 předčasně zemřel a 28. října byl na místním hřbitově pochován. Celodenní pečlivě připravené slavnosti se zúčastnili také zástupci Vysočiny, delegace přijela i z rodné Telče. Náš zájem o osobu a dílo nadaného a literárně velmi plodného, dnes však bezmála zapomenutého spisovatele jižní Moravy vyvěrá odtud, že tento literární druh bratří Mrštíků a

přímý učitelský soused jejich proslulých Divák pocházel z oblasti Vysočiny.

Narodil se 8. října 1867 v Telči. Jeho otec Jakub Novák, narozený v Horním Meziříčku u Studené r. 1836, byl městským strážníkem v Telči a zemřel velmi předčasně v r. 1870. Matka Marie, rozená Vítová v Telči r. 1838, byla švadlenou a zemřela zde r. 1890. Oba jsou pochováni v Telči na hřbitově u Matky Boží. Chudá ovdovělá švadlena se snažila přes velkou finanční tíseň dát všem třem synům potřebné vzdělání. Dva z nich po absolvování telčské reálky nastoupili jako učitelé na jižní Moravě — František po maturitě v r. 1885 měl být původně poštovním úředníkem, ale po soukromé přípravě se stal učitelem. Nejprve byl ustanoven výpomocným učitelem v Podivíně (1885—86), potom zatímčím učitelem ve Velkých Bílovicích (1886 až 89) a prozatímním učitelem v Ivaní (1889 až 93). V roce 1893 působil krátkou dobu v Moutnicích, kam byl úředně přeložen z Ivaně, ještě téhož roku byl však ustanoven jako definitivní učitel v Morkůvkách a setrval tam až do r. 1898, kdy odchází do Velkých Pavlovic (1898—1906), v r. 1906 přichází 1. 4. na závěr svého učitelského působení i života jako správce školy do Boleradic (tehdy Poiehradice). Kraj jižní Moravy kolem Pálavských vrchů poznal tedy velmi dobře. V r. 1894 nabyl vysvědčení pro školy měšťanské, 1. odbor. V r. 1898 se oženil s Heřmou, roz. Totuškovou, a z jejich manželství se narodilo 8 dětí, z nichž dvě záhy zemřely.

Učitelské povolání mu neskýtalo to, co by osobnost jeho intelektu, schopností i zájmů vyžadovala, ale hmotné poměry s četnou rodinou mu kategoricky určovaly smířit se s tím jako s nezbytným údělem tvrdého života. Vzhledem ke své povaze s rysy přímosti, neshloubavosti a pevného rozhodování se často dostával do konfliktů s nadřízenými, obecními radními, kněžími, svými kolegy i rodiči svých žáků, jinak byl veselé povahy s občasnými náladami melancholie. S přibýváním zdravotních potíží, zvláště též silné krátkozrakosti, přibývalo také jeho melancholie, kořenící v nepevném zdraví již od mládí. Několikrát byl stížen chrlením krve, jednou jej také ranila mozková mrtvice. Dalšímu záchvatu mrtvice 25. října 1915 podlehl. Na tragice jeho života nemělo podíl pouze jeho nepevné zdraví, ale nepochybně i jeho soustavné přepracování z úmorného přepínání ve škole i v nadměrné produkci literární — přeceňování fyzických i psychických možností a naprosté nešetření sil.

Byl nadprůměrný i jako pedagog, a to nejen ve škole, na níž působil, ale i v širším měřítku. Vynikal i jako organizátor, stal se spoluzakladatelem „Učitelské jednoty Komen-

ský“ ve Velkých Pavlovicích a několik let byl jejím úspěšným předsedou. Také témata přednášek, které tam přednesl, napovídají dosti o jeho pedagogických zájmech i schopnostech. Ve své praxi konal pokusy s novými metodami vyučování kreslení a přednášel o nich, podobně též o nových metodách vyučování slohu a jazyku mateřskému.

Touha po získávání nových zkušeností spolu s romanticky založenou povahou vedla Františka Nováka na cesty po vlasti, ale táhla jej mocně i do ciziny, pokud na to stačily jeho skrovné finanční možnosti. Byl několikrát v zahraničí, poznal Rakousko, Švýcarsko, Istrii, v r. 1909 navštívil carské Rusko. Při jednom putování Valašskem se setkal ve Vsetíně s Mikolášem Alšem, který mu daroval několik kreseb. Jednou z nich, kresbou se sv. Václavem na koni, zaplatil později lékaři ošetření v nemoci.

První Novákovy literární pokusy spadají již do doby jeho studia na telčské reálce, kde přispíval do studentského časopisu *Prvosenky*. Psal lyrické básně, plné melancholie a milostného zanícení. Mezi čtrnácti svazečky této mladistvé i pozdější veršované tvorby nacházíme sbírky *Sny mládí*, *Jarní mlhy*, *Pod jiným nebem*, *Disonance* aj. Jednotlivé básně se objevovaly porůznu v časopisech, knižně nebyla vydána žádná.

Novákova beletrie je ještě daleko rozsáhlejší. Obsahuje celkem 24 svazků, ze kterých vyšly knižně romány *Myrta*, *Planá růže*, *Hanes Šandár*, dále řada povídkových souborů *Domácí kraj*, *Ivaňské zátiší*, *Původní slovácké humoresky*, *Odplata a jiné povídky*. Jiné rozsáhlejší práce vycházely na pokračování v různých časopisech, veliká řada zůstala v rukopise. Novákovy románové a povídkové práce těží své náměty z prostředí jihomoravských vesnic, učitelského života, v mnohých se setkáváme s umělecky ztvárněnou Novákovou autobiografií. V některých Novákových povídkách lze přímo určit místo děje i jednotlivé postavy, podobně jako v povídkách Kosmákových nebo v *Roku na vsi* bratří Mrštíků. Zkoumání by nás vedlo do okruhu jihomoravských vsí, např. Morkůvek, Velkých Bílovic, do Vrbice, Ivaně atd. Posledním knižně vydaným povídkovým souborem Františka Nováka je *Odplata*, do níž byly vybrány nejnepodstatnější práce až příliš pilného autora, líčící velmi realisticky tvrdé a drsné příběhy našeho venkova. Veliké množství Novákových povídek vyšlo v novinách a časopisech — knižního vydání se nedočkaly. Autor je uspořádal do chystaných svazků jako *Venkovské novely*, *Kytice z pole a lesa*, *Trní z mého sadu*, *Výletní črty* aj. V rukopise zůstal také jeho pokus o operní libreto *Bačalačka*.

Novák byl přispívatelem celé řady denních

listů a časopisů — Lidových novin, Moravské orlice, Selských listů, Nivy, Rovnosti, Zlaté Prahy, časopisů učitelských i dětských. Když začal v Břeclavi proti germanizujícím tendencím vycházet nezávislý týdeník *Stráž Slovácka*, přihlásil se jako jeden z prvních přispívatelů Fr. Novák, který tam zasílal krajevé zprávy i delší práce, honorář ani nepožadoval, ba ještě redakci povzbuzoval v jejím obtížném národně uvědomovacím snažení. Tam vyšel pod čarou jeho román *Petr Oblak* — knižního vydání se žel také nedočkal. Na krátkou dobu byl i členem známé literární Katolické moderny, ale již v r. 1912 se s ní trvale rozešel a byl jedním ze zakládajících členů nově vznikajícího Kola moravských spisovatelů.

Čtenář z Vysočiny by si z jeho rozsáhlé tvorby přečetl asi s největším zájmem soubor třiceti povídek, který s názvem *Domácí kraj* vyšel s ilustracemi odb. učitele Hynka Janků nákladem Jos. Fišera v Telči kolem r. 1912. Jsou to jednak obrázky svévivotopisné s portréty jeho rodičů, bratra Josefa i jiných příbuzných, dále povídky z okolí Telče, kde jsou jednotlivá místa přímo jmenována (Roštýn, Javořice, Mrákotín, Dobrá Voda, Štamberk atd.). Mají náměty historické i dobové, jsou nesené duchem vyhraněně sociálním a národním, s tendencí protiněmeckou, s touhou pomocí ujařmeným a slabým. V povídce *Mohyla* vzpomíná na polské zajatce z prohraného polského povstání v r. 1863, kdy byly skupiny účastníků polského povstání internovány v řadě měst, také v Novákově Telči. Povídky mívají často náladovou kulisu z přírody, zvláště si autor libuje v kontrastech krutých zim Vysočiny a nádherného rozkvětání jara.

Jeho rozměrná literární činnost nebyla za života, ale ani po smrti ještě řádně zhodnocena. Příznivě o něm psal Alois Mrštík, který Novákovi přátelsky vytýkal jen přílišný pracovní chvat, který mu nedovoluje námět pečlivě umělecky propracovat, pěkně ho vzpomíná telčský krajan a učitelský kolega, také z jihomoravského působení, František Drdacký. Vzpomínkový sborníček vydal v r. 1935 v Pacově synovec F. Drdackého Karel Hrabě, známý kulturní pracovník v Pelhřimově, s názvem *O Telči a o Novákovi*. V r. 1935 napsal odb. učitel a literární pracovník Jos. Ošmera pojednání s krátkým hodnocením Fr. Nováka pro brněnský rozhlas a otiskl jej také v časopise. Jinak to bylo jen několik sporých novinových zpráv. K oslavám výročí jeho 100. narozenin v r. 1967 v jihomoravských Boleradicích, kde naposledy působil, předčasně zemřel a je také pochován, byl péčí archiváře dr. Jana Skutila, CSc., v Blansku připraven sborníček, ten však liknavostí bolearadických kulturních činitelů nevyšel, takže i tato velmi

vhodná příležitost byla opět ztracena. Velikou literární pozůstalost po Fr. Novákovi včetně mnoha rukopisů a překladů z franštiny vlastní jeho syn Vilém, řídící učitel na Slovensku, není však t. č. naděje, že by se s ní mohlo něco podniknout.

Nejvděčnější čtenáře si pilný novelista získal z řad venkovských čtenářů, kteří vždy velmi rádi četli jeho práce a jistě i dnes by se našlo mnoho zájemců, jestliže by se podařilo vydat některý Novákův román nebo povídkový soubor. V Boleradicích dosud vzpomínají na svého někdejšího učitele a správce školy, za jehož působení byla v r. 1912 přistavěna nová část školy, jeho kolegové měli podobně v dobré paměti inteligentního, všestranného i zábavného člena svého kolektivu, který rád zpíval a hrál na housle, kreslil, fotografoval, vášnivě rád cestoval, zabýval se archeologií, v učitelských jednotách i konferencích s chutí přednášel a pohotově debatoval o nových vyučovacích metodách, čile se zúčastňoval všeho literárního a kulturního života na Moravě, stýkáje se s mnoha významnými osobnostmi kulturního života tehdejší Moravy. Nejvřelejší přátelství jej spojovalo s bratry Mrštíky. S oběma jej sblížovaly stejné literární zájmy, s Aloisem i stejné pedagogické problémy. Po tragickém skonu Viléma Mrštíka v r. 1912 napsal Fr. Novák o zesnulém pěknou vzpomínku s názvem *Diváky*. Alois Mrštík se zase zúčastnil 28. října 1915 předčasněho pohřbu Fr. Nováka v zastoupení Moravského kola spisovatelů a potom napsal o něm článek, v němž hodnotí Novákovu osobu i jeho literární tvorbu: „V písemnictví českém hlubokou brázdou si vyoral svými črtami a povídkami. Je pravda, všelico možno jím ze stanoviska uměleckého vytýkat, ale poctivě byly myšleny, bez velkých gest, bez nároků, a skromné byly, jako skromný byl on sám. Nebyl to bezvýznamný člověk, byl dobrý, milý, někdy melancholický, ale častěji veselý a duše vpravdě šlechtná.“

Vojtěch Cvek

K šedesátinám Arnošta Káby

Po několikaleté přestávce se podařilo pracovníkům muzeí a archivů na Českomoravské Vysočině vydávat znovu Vlastivědný sborník Vysočiny. Sborník chce navázat nejen svým titulem, ale i obsahem na dřívější vlastivědný sborník, který založil, v roce 1956 redigoval a v následujících několika letech se podílel na redakci Arnošt Kába. Pro pracovníky Muzea Vysočiny a dnešní redakční radu je potěšitelné, že může navázat na dílo kdysi cíle-

vědomě budované jubilentem a že obnovený sborník vychází v roce, kdy známý vlastivědný pracovník se dožívá šedesátých narozenin. V náhodné shodě a spojení osobního data s rokem vydání dalšího svazku nového sborníku je určitá symbolika. A. Kába se podílel na obnovení tohoto sborníku a svojí dnešní prací je symbolem kontinuity a spolutvůrcem vlastivědné práce v současné etapě. Jak všichni známe milého a skromného spolupracovníka, největší radost mu uděláme, když úkoly vlastivědné práce — historické, etnografické, památkářské, muzeální a publikační — které navrhoval a řešil, dovedeme ke zdárnému cíli a budeme je v jeho intencích dále rozvíjet. Přejeme všichni z celého srdce jubilentovi mnoho zdraví, spokojenosti a další životní úspěchy. Při této příležitosti se rádi vracíme do předcházejících let a vzpomínáme na to, co A. Kába vykonal pro region, Muzeum Vysočiny a osobně pro mnohé z nás.

Pochází ze vzácného rodu, který na rozhraní německého jazykového ostrova a českého národního živlu uvědoměle probouzel lid k plnějšímu národnímu životu a s ním se bytostně spjal po tři generace. Dědeček, po němž vnuk zdědil jméno, byl po dlouhá léta veřejným činitelem v Brtnici. Mnoho let svého života věnoval pro veřejné blaho, blaho obce a jejího občanstva. V Brtnici založil tělovýchovnou organizaci Sokol a byl jeho doživotním čestným předsedou. Městys ho jmenoval za celoživotní zásluhy doživotním čestným občanem. Arnošt Kába se narodil 5. května 1909 v již jiném místním a sociálním prostředí. Kamenický místní lékař, známý lidumil, byl jeho otcem. On i matka byli lidé sociálně citící, otec požíval po kraji nejlepší pověst. Přislul jako později syn k novému domovu a dostalo se mu rovněž v místě celoživotního působení nejvyšší pocty — čestného občanství za rozličné funkce. Byl starostou Vozabovy hasičské župy č. 20, zakladatelem a starostou Sokola, v Sokole vedl loutkářský kroužek. Rovněž vedl v Kamenici čtenářský a ochotnický spolek.

U dědečka a otce se zájem o kraj projevoval nepřímou, přes povolání, funkce a spolkový život. U Arnošta Káby zesílila a narostla rodinná tradice. Zájem o vlastivědu se stává jeho celoživotním posláním.

Po první světové válce se primán jihlavského českého reál. gymnasia ocitá v jiném a dosud neznámém česko-německém prostředí. Jako každý student střídá podnájemy a stále více se sblíží s Jihlavou, tehdy ještě nevěda, že Jihlava bude městem, s kterým spojí svůj život povoláním. Po maturitě se zapisuje na práva na nově vzniklou Masarykovu universitu. Jako mladý člověk je nevyhraněný. Časem poznává, že jeho zájmy jsou jiného

druhu než dráha soudce či advokáta. Stále více narůstá u něho záliba v historických disciplínách. Přispívá do Jihlavských listů. Jihlavské listy přináší mimo jiné v r. 1937 historicko-právní studie o hrdelním právu a přísaze. V následujícím roce studii o politickém popěvku v revolučním roce 1848.

Zájem o dějiny nuceně přervala na několik let německá okupace. Přesto v těžkých, nenormálních podmínkách se nevzdává možnosti působit na posílení českého národního vědomí. S tímto přesvědčením, pobývá v rodné Kamenici u Jihlavy, zanedlouho po začátku okupace, rediguje čtvrtletní věstník *Hlas domova pro Luka, Kamenici a okolí*. První číslo vychází 10. ledna 1940. V úvodníku redakce pod názvem *Na cestu!* je mimo jiné psáno: „Je přední ctižádostí Hlasu domova státi se poutem občanstva našeho kraje s těmi, kteří vzešli z něho a jež vítr osudu rozvál po všech končinách naší vlasti a daleké ciziny.“ Jinde čteme: „Proto časopis chce udržovati vědomí společného původu, prohlubovati vztahy k rodnému kraji a síliti lásku k němu.“ Procházíme-li dnes jednotlivá čísla, která jsou již archivními dokumenty, vidíme, že daná slova byla plněna do zastavení věstníku v r. 1943, Články o horáckém kroji, o minulosti vesnic, starobylých kostelech a mnohé jiné, to byly příspěvky, jež zvyšovaly soudržnost s rodnou půdou.

Když přichází naše národní osvobození, jihlavské poměry jsou ve všech úsecích značně nestabilizované. Jihlavské specifikum má mnoho problémů, jež je třeba řešit. Na kulturním úseku je třeba urychleně převzít muzejní fond z německých rukou, zabránit zcizení a případnému ničení některými nezodpovědnými osobami. Fakticky bylo nutné personálně obsadit kulturní instituce, jež dosud ovládali němečtí obyvatelé. V této do jisté míry nepřehledné situaci se vrací Arnošt Kába do Jihlavy a stává se městským archivářem a správcem městského muzea. Vzácný městský archivní fond se navrácí z brtnického zámku zpět do Jihlavy, muzejní sbírka je uchována a novými přírůstky rozhojněna. Také podchycuje a předává do péče Národní kulturní komise zámecké sbírky ze širokého okolí. Svozy z Luk, Brtnice, Plander, Třeště a jiných míst, převážně deponované na zámku v Jaroměřicích nad Rokytnou, dodnes dokládají nesmírnou práci, píli a fyzickou námahu, jaké bylo třeba k této ojedinělé akci. Spojení funkce ředitele muzea a okresního konzervátora v jeho osobě se ukázalo jako neobyčejně šťastné. Z pozdějších let je toho rovněž dokladem skutečnost, že dosáhl, aby dva památkově nejcennější objekty na náměstí Míru byly dány k dispozici krajskému muzeu. Kdyby snad nic jiného nebylo učiněno, než co je

uvedeno v tomto odstavci, je to tolik záslužné práce, za kterou by mu sám o sobě patřil náš dík.

S konsolidací poměrů v Jihlavě se zájem Arnošta Káby stále více soustřeďuje na městské a později krajské muzeum, kde je těžiště jeho dosavadní práce. Získává pro muzeum další odborné pracovníky, kteří zpracovávají větší množství přírůstků a dělají evidenci. Arnošt Kába jako ředitel se stále více angažuje ve veřejném a vlastivědném životě. V muzejním světě navazuje čilé kontakty s jinými institucemi a napojuje jihlavské muzeum na celostátní muzeální úkoly.

V tomto období nejvíce publikuje. Nemá smyslu a nebylo by účelné všechny práce vyjmenovávat. Byla by jich celá řada. Ve stručnosti si uveďme nejzákladnější díla. V r. 1960 Krajské nakladatelství v Havl. Brodě vydává knihu Antonína Bartuška a Arnošta Káby: *Umělecké památky Jihlavy*. K prvému číslu Vlastivědného sborníku Vysočiny píše A. Kába *úvodní slovo*. Ve druhém čísle téhož sborníku je na straně 213 zveřejněn příspěvek pod názvem *Deset let musejní práce na Jihlavsku*. Podobně jako otec projektil zájem o loutkářství, jež vyjádřil v publikaci *Jihlavské loutkářství* (spoluautorem Fr. Zástěra, vydal Dům kultury ROH s Domem kultury a vzdělávání v Jihlavě 1967). Vzpomínky na studentská léta obsahuje práce *Třicet let . . .* (Jihlava, 1959). Okresní noviny Jiskra přinášely a stále přináší množství příspěvků odborného anebo beletristického obsahu. V roce 1967 Jiskra zveřejňuje na pokračování dvě povídky o jihlavském pobytu význačných osobností naší kultury: o Václavkovi povídku *Večerní probuzení* a o Štursovi povídku *Trojský kuň*. Brněnská rozhlasová stanice vysílala čtyři pásma (*Vo tejh kamenickejch šefcich, Na staré poště, Turd kozel dojiti, U nás na dračkách*). Pro hornický průvod napsal A. Kába divadelní scénku *Záříjový den*. V současné době dokončil a připravil k tisku průvodce pod názvem *Jihlava - město neznámé* (200 stran) a malého průvodce *Jihlava v kapse*.

Jenom krátce jsme se zmínili o šesti desítkách let jubilanta. Není možno všechny úseky jeho vlastivědné práce vypočítávat. Kromě toho, co zde již bylo řečeno, pořádá vlastivědné zájezdy, organizuje literární večery, přednáší a dělá městského kronikáře. Ve všech jeho osobitých projevech je obsažen život člověka, který patří k nejpřednějším vlastivědným pracovníkům Vysočiny. Chtě nechtě slova již jednou řečená opakujeme na jubilantovu adresu: Nechť se mezi námi dožijete v plném zdraví a úspěšné práci vysokého věku!

Vojtěch Kosmák

K pětadesátinám vlastivědného pracovníka Vojtěcha Cveka

Veřejnosti Vysočiny je znám nejen z článků jihlavské „Jiskry“, pelhřimovského „Nástupu“ a „Lidové demokracie“, kde nejčastěji uveřejňuje své články a reportáže, ale i z přednášek, vernisáží a všestranné kulturní činnosti. Vojtěch Cvek, narozený 29. března 1903 v Českém Těšíně, prožil sice své mládí na Valašsku, ale Vysočina, kam přišel ve dvacátých letech jako mladý učitel, se mu stala druhým domovem. Zná ji tak důvěrně jako málokdo. Ví o každém milém zákoutí, o každém dobrém člověku, zapadlém vlastenci, malíři, spisovateli.

Už jako učitel na svých jednotlivých „štacích“ v Jamném, Dlouhé Brtnici, Vysokých Studnicích a Bedřichově dovedl do mladých dětských srdcí zasít nejen zrnka vědomostí, ale i lásku k rodnému kraji a člověku. Byl nadšeným zpěvákem a varhaníkem a organizačně připravoval koncerty PSMU a jihlavského pěveckého sdružení „Foerster“. Žádný obor umění nebyl mu cizí, u každého se mu podařilo vniknout do jeho bohatého světa krásy. Navštěvoval a dopisoval si s básníky Otokarem Březinou, Jakubem Demlem, Janem Zahradníčkem a staroříšským nakladatelem Josefem Floriánem, s malíři Ottou Stritzkem, J. Paňuškou, Aloisem Moravcem, s hudebníky A. Hábou, J. B. Foerstem a V. Kálíkem. Přílišná skromnost mu však dlouho bránila, aby kromě pedagogických článků též samostatně publikoval.

Teprve když v roce 1953 v období politických deformací musel opustit školu a přejít do archivní služby a pracoval ve Státním archivu v Telči a okresních archivech v Pelhřimově a Jihlavě, začal psát vlastivědné články, reportáže a studie. O dovolených, stejně jako dříve o prázdninách, znovu putoval po Vysočině. Její krása a poznání nebyla už jen citovým prožitkem, ale byla podložena i hlubokým studiem historickým a národopisným, takže mohl ve svých črtách, reportážích a zápisnicích vydat svědectví nejen o její kráse, ale i zajímavé minulosti. Objevoval již zpola zapomenuté spisovatele, hudebníky a vědce, aby i dnešní generaci připomněl jejich pokrokové dílo, psal poutavé reportáže o hradech a zámcích, v nichž právem viděl písmena našich dějin, seznamoval čtenáře s básníky pera i štětce a tlumočil myšlenky lékařů, vědců a politických osobností, které se zapsaly do historie našeho kraje.

Někdy se měří velikost literárního a historického díla počtem vydaných svazků a opomíjí se význam každodenní vlastivědné práce. Cvekova práce je roztroušena do více než 500

článků, reportáží, recenzí a studií. Zejména vlastivědné reportáže, publikované většinou v okresních novinách, pronikly i do těch nejzapadlejších dědin, kam by jen těžko našla cestu kniha, a tak vlastivědné povědomí a láska k rodnému kraji, která je dosud nedoceněným faktorem každé tvůrčí i dělné práce, vešla do myšlenek lidu Vysočiny.

V mnoha případech byly Cvekovy práce doslova objevné. Jsou psány zajímavým, pečlivým slohem a tak není náhodné, že si je čtenáři tolik oblíbili. Proto se také s velkým zájmem setkal první knižní soubor jeho vlastivědných zápisníků z Vysočiny, které pod názvem „Lidé kraje pod třemi vrchy“ vydala v roce 1966 redakce „Nástupu“ v Pelhřimově.

Není možno pominout ani Cvekovu odbornou činnost archivářskou. — Neuspořádaný Okresní archiv v Pelhřimově musel vlastně budovat od základu a tak na jeho uspořádání mohli navazovat další archiváři, kteří zde po něm nastoupili. V jihlavském archivu pak uspořádal řadu fondů obcí, škol a farností, které jsou spolehlivým podkladem k další badatelské práci.

Třebaže je Vojtěch Cvek již pět let v důchodě, jeho tvůrčí síly teprve spějí k horizontu a tak můžeme doufat, že se od něho dočkáme nejen dalších stovek vlastivědných zápisníků, ale i ucelených prací monografických, zejména o novoříšské rodině Floriánově, kterou z mnoha přátel J. Floriana snad nejlépe zná.

Alois Šimka

Za Bohumilem Bezděkovským

Jihlava, město v minulosti z nejvýznamnějších, město bohaté vždy událostmi, mělo to štěstí, že oplývalo i kronikáři, ačkoliv by čest kronikářskou dokázalo před dějinami obhájit jedině jméno proslulého předbělohorského kronikáře, městského písaře Martina Leupolda z Löwenthalu. Doslova v záplavě kronikářů jihlavských neměla však jediného kronikáře českého, třebaže povždy vykazovala početnou českou menšinu. Přešly věky; česká Jihlava neměla svého kronikáře ani po zrození českého státu. Téměř až na prahu jeho padesátiletí se objevil konečně i Jihlavě kronikář, který se ujal práce, kterou dosud nepoznal, s tím větším zápalem, takže dával nejslibnější naděje do budoucnosti. Nastupující šedesátník — Bohumil Bezděkovský — těšil se, až se za ním uzavře školská dráha, že s tím větším výhledem časových možností se zaboří do kronikářské práce. Nebylo to však ani jemu, ani Jihlavě dopřáno. Překročil šedesátku, přeluhoval ještě jeden školní rok a 7. lis-

topadu 1967 odešel náhle od své práce; od jihlavské městské kroniky i od své třídy.

Můžeme bez ostychu se ohlédnout zpět za životem, který nemá hluchých zastavení. Rohozenský rodák, poznal tvrdou Vysočinu, školní léta s denními dojíždkami do kvarty na jihlavském ref. reál. gymnasiu, pak čtyři léta v učitelském ústavě v Soběslavi a pak čtyři desítky školských let na Vysočině. Poslední stanicí Bohumila Bezděkovského byla Jihlava. Pro jeho plodný život však nepostačila jen škola, kde vyučoval kdysi tzv. I. oboru: češtině a dějepisu se zeměpisem. Záhy se uplatňoval i politicky; stal se referentem školství a kultury Okresního národního výboru v Jihlavě, pak jeho předsedou a opět se vrátil do školy jako ředitel devítiletky, až posléze zase přišel mezi své žáky jako prostý učitel dějepisu.

Naše řádky ovšem jsou určeny Bohumilu Bezděkovskému, prvnímu českému kronikáři města Jihlavy. — Oč dříve se uzavírá kniha tak nevšedně plodného života, o to bolestnější pocity provázejí předčasný nekrolog. Bezděkovský odešel uprostřed nejpilnější práce, zanicen nejrozsáhlejšími plány. Zůstalo po něm dílo nesmírně široce pojaté, žel ve stadiu sběru, příprav ke konečné práci, dílo rozrůstající se stále do šíře, která smělostí koncepce budí údiv. Po necelá dvě léta ve funkci městského kronikáře shromažďoval materiál od nejstarších poznatků z literatury, i z vlastního lačného poznání studiem pramenů, především pak prostřednictvím sítě spolupracovníků.

Nashromážděný materiál je velké nejen kronikářské, ale především trvalé archivní hodnoty. Je svědectvím neuvěřitelné studijní a sběratelské píce a pracovní houževnatosti. Bezděkovský si položil takřka nezvládnutelný úkol, shromáždit osobní poznání od nejstarší minulosti města až po mnohostrannou živou současnost v plné hloubce odbornosti. Snažil se osobně se ke všemu prokousat, chtěl být osobně účasten každého závažného dění, každé události, každé přednášky, z níž by třeba jen zrníčko vyzískal pro předsevzatý úkol. Práce se mu doslova rozrůstala pod rukama. Jeho organizátorská schopnost mu umožňovala navazovat stále nové kontakty, rozšiřovat síť spolupracovníků takřka s celým světem, získávat stále nový a nový materiál pro kronikářskou práci. Tam, kde kronikář Bezděkovský rozhodil síť, nebylo pro něho ústupu. Jeho síť nekončily hranicemi katastru, okre-

su, státu. V jeho kronikářské korespondenci s Jihlavany je právě tak Londýn jako Moskva, či Káhira nebo San Francisco. I když jako výtečný organizátor dovedl polapit desítky spolupracovníků, dopisovatelů, informátorů, připoutav si je trvale svým osobním vystoupením nebo zápallem, často jsme i my, kteří jsme stáli kolem něho, zapochybovali o možnostech zvládnutí úkolu, pojatého v tak širokém rozpětí. Představa čtyřicetitisícového města se životem tak rozmanitým a společensky spleťtým, přetaveným ve fotografické věrnosti a úplnosti na stránky kroniky města, zdála se nám gigantickým úkolem nad síly člověka. Jaký div, že tematické rozpětí látky, sbírané s takovou náruživostí, často svádělo kronikáře k okrajovým otázkám a problémům, které už vybočovaly z rámce místního kronikářského zájmu a především z možností tematického a časového zvládnutí.

Bohumil Bezděkovský nás však přesvědčoval stále více, že jeho jedinečná vytrvalost a houževnatost by dokázaly zvládnout tento úkol alespoň sběratelsky.

Kronikářská práce znamenala pro něho plné oddání se věci a ve znamení píce, odborné způsobilosti, zdravého pohledu na život a veškeré dění kolem nás. Uvážlivě viděl Bezděkovský svůj nejnaléhavější úkol ve styku s pamětníky, od nichž neúporně loudil osobní vzpomínky, dokladové písemnosti, které po zpracování látky byly určeny podle své povahy muzeu či archivu, takže vykonával bezděčně pro oba ústavy i záslužnou práci akviziční. Nezaměřil své kronikářské působení jako obvykle výlučně k dokumentaci současného dění, ale nemaje předchůdce ve své práci, snažil se studiem a široce pojatou sběratelskou činností vyzískat pro retrospektivní obraz města co nejvíce. Věděl dobře, že prameny mizí v našem papírovém věku pod rukama, že paměť slábne a lidé odcházejí. — Ovšem, kdo dnes v šedesáti letech uprostřed pracovního vypětí pomyslí na svůj vlastní odchod?

Šedivého rána vyšel z domu učitel a kronikář Bohumil Bezděkovský; šel do školy, s níž se již loučil, aby se plně věnoval práci na kronice města Jihlavy. Nedošel. Jeho cesta skončila v půli cesty mezi domovem a školou — vlastně již na počátku cesty kronikáře. Osud mu nedopřál těžit z plodů své práce. Ukázal jen cestu svým nástupcům.

Arnošt Kába